

Siniša Lajnert

Hrvatski državni arhiv
Marulićev trg 21
Zagreb

**USTROJ GLAVNE DIREKCIJE EKSPLOATACIJE ŽELJEZNICA ZAGREB
(1947-1949)**

UDK 930.253:061.5:[656.2(497.5Zagreb)]1947/1949"
Pregledni rad

U članku su kronološki prikazane promjene u ustroju Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb (1947-1949). Glavna karakteristika navedenih promjena bila je ta da su osnovne željezničke jedinice (stanice, ložione, sekcije i radione) postale samostalni privredni subjekti (gazdinstva), tj. imale su svojstvo pravnih osoba. Za željeznice je bilo nadležno savezno Ministarstvo saobraćaja (1945-1948), a kasnije Ministarstvo željeznica (1948-1951) sa sjedištem u Beogradu. Na kraju, kao posebno poglavlje, detaljno je prikazano rukovodstvo Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb.

Ključne riječi: *ustroj, Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb, Jugoslavenske državne željeznice, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo željeznica, željeznička poduzeća i gospodarstva*

Uvod

Hrvatski državni arhiv preuzeo je 18. svibnja 2004. i 15. veljače 2005. od Hrvatskih željeznica arhivsko gradivo iz razdoblja 1945-1953. Riječ je o impozantnoj količini od 280 d/m gradiva: 1.038 svežnjeva općih spisa, 75 pripadajućih knjiga (registri imena, predmetni registri, pismarnici, kazala, urudžbeni zapisnici i sl.) i 66 svežnjeva spisa s oznakom stupnja povjerljivosti i pripadajućih urudžbenih zapisnika te pomoćnih knjiga za evidenciju.

Gradivo obuhvaća razdoblje od završetka Drugog svjetskog rata pa sve do Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije (dalje FNRJ) i saveznih organa vlasti, koji je Narodna skupština FNRJ donijela 13. siječnja 1953.¹ Riječ je o razdoblju administrativnog socijalizma s jakim centralizacijom svih političkih, privrednih i društvenih funkcija po uzoru na SSSR. S obzirom na činjenicu da je težište stavljeno na brzu industrijalizaciju zemlje, najveći administrativni aparat razvio se upravo na području privrede.

¹ Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije (dalje SL). 3(1953).

U navedenom razdoblju kod stvaratelja predmetnoga arhivskoga gradiva dogodile su se četiri značajne organizacijske promjene s izmjenom naziva: Željeznička uprava Zagreb (1945-1947),² Glavna direkcija eksploatacije željeznica (dalje GDEŽ) Zagreb (1947-1949), direkcije eksploatacije željeznica: Zagreb, Karlovac i Vinkovci (1949-1951) i Direkcija željeznica Zagreb (1952-1953). U nastavku je prikazana druga po redu organizacijska promjena, a čija je glavna značajka bila da su osnovne željezničke jedinice (stanice, ložione, sekcije i radione) postale samostalni privredni subjekti (gazdinstva), tj. imale su svojstvo pravnih osoba.

Godina 1947.

Vlada FNRJ donijela je 22. travnja 1947. Uredbu o organizaciji i poslovanju Jugoslavenskih državnih željeznica (dalje JDŽ),³ temeljem koje su JDŽ bile trust željezničkih poduzeća i željezničkih gospodarstava kao i njihovih glavnih direkcija. JDŽ su se nalazile pod administrativno-operativnim rukovodstvom Ministarstva saobraćaja (1945-1948) u Beogradu. Djelokrug rada JDŽ odnosno njezinih poduzeća i gospodarstava bio je obavljanje prijevoza robe i putnika temeljem transportnog plana i ostale djelatnosti u vezi s eksploatacijom željeznica, obavljanje velikih popravaka i gradnja voznih objekata za potrebe eksploatacije, gradnja novih željeznica i kapitalnih rekonstrukcija. Osnovna sredstva pod upravom JDŽ bile su: zgrade, zemljišta, gornji i donji stroj željezničkih pruga, razni pružni objekti, sve vrste vozila, strojarski uređaji, ostali uređaji, inventar i sl. Obrtna sredstva JDŽ bila su: sirovine, pomoćni i pogonski materijal, potrošni inventar, gotovi proizvodi, novac, tražbine i vrijednosni papiri.

JDŽ su činili:

1. Generalna direkcija željeznica sa sjedištem u Beogradu - upravljala je trustom JDŽ. Pod njezinim rukovodstvom bile su glavne direkcije i željeznička poduzeća i gospodarstva. Na čelu je bio generalni direktor. Djelokrug rada Generalne direkcije bio je sastavljanje privremenog plana i određivanje zadaća glavnim direkcijama u okviru svoga privrednog plana, usklađivanje i kontroliranje rada i poslovanja glavnih direkcija, briga o pravilnoj organizaciji poslovanja glavnih direkcija i davanje potrebnih smjernica, pomaganje glavnim direkcijama u radu i opskrbi, briga o spremanju kadrova, planiranje cijena prijevoza i sastavljanje prijedloga za njihovo odobrenje, mijenjanje i obustavljanje naredaba i rješenja glavnih direkcija ukoliko nisu bile u skladu s planom i danim smjernicama, vođenje evidencija poslovanja.

2. Glavne direkcije (na čijem čelu su bili glavni direktori) osnivale su se za pojedine dijelove željezničke mreže i to:

- Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb⁴

² Opširnije o Željezničkoj upravi Zagreb vidi Lajnert, S. Ustroj Željezničke uprave Zagreb (1945-1947). *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 49(2006), str. 139-152.

³ SL. 35(1947). Vidi također i Rješenje o unutrašnjem uredenju Ministarstva saobraćaja i njegovih ustanova i preduzeća od 15. veljače 1947. *Službeni glasnik Ministarstva saobraćaja FNRJ* (dalje *Službeni glasnik*). 4(1947).

⁴ Dotadašnja Željeznička uprava Zagreb preimenovana je u Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb. Vidi HR-HDA-1576. Direkcija željeznica Zagreb Jugoslavenskih državnih željeznica-Zagreb (1945-1990), spis ur. br. 7323/1947, u predmetu ur. br. 21742/1948.

- Glavna direkcija eksploatacije željeznica Beograd
- Glavna direkcija eksploatacije željeznica Ljubljana
- Glavna direkcija eksploatacije željeznica Sarajevo
- Glavna direkcija eksploatacije željeznica Skopje
- Glavna direkcija željezničkih radionica sa sjedištem u Beogradu
- Glavna direkcija građenja željeznica sa sjedištem u Beogradu.

Glavne direkcije bile su dužne određivati zadaće svojim gospodarstvima i poduzećima i na temelju predloženih planova sastavljati eksploatacijske, proizvodne i financijske planove, usklađivati i kontrolirati rad gospodarstava i poduzeća, brinuti se o pravilnoj organizaciji i radu poduzeća i gospodarstava dajući im potrebne smjernice, pomagati poduzećima i gospodarstvima u radu i opskrbi, brinuti se o spremanju kadrova gospodarstava i poduzeća, mijenjati i obustavljati naredbe i rješenja šefa gospodarstva i direktora poduzeća ukoliko nisu bila u skladu s planom i danim smjernicama i voditi evidenciju poslovanja.

3. Željeznička poduzeća i gospodarstva temeljne su jedinice JDŽ-a.

Željeznička poduzeća (na čijem čelu je bio direktor) bila su sljedeća:

- željezničke radionice (Zagreb, Niš, Smederevo, Zrenjanin, Subotica, Sarajevo, Maribor)
- poduzeća za projektiranje i građenje željeznica
- druga poduzeća u okviru djelokruga JDŽ.

Zajednička uprava za željezničke radionice bila je Glavna direkcija željezničkih radionica, za poduzeća za projektiranje i građenje Glavna direkcija građenja željeznica, a uprava ostalih poduzeća određivala se rješenjem o osnivanju. Poslovima proizvodnje u Glavnoj direkciji željezničkih radionica upravljao je direktor za proizvodnju, a poslovima kapitalnih radova u Glavnoj direkciji građenja željeznica, direktor za kapitalne radove. Oni su ujedno bili i prvi zamjenici glavnih direktora.

Željeznička gospodarstva (na čijem čelu je bio šef gospodarstva) bila su sljedeća:

- željezničke stanice ili grupa željezničkih stanica
- matične ložionice
- sekcije za održavanje pruga
- elektro-tehničke sekcije.

Željeznička poduzeća i gospodarstva,⁵ glavne direkcije i Generalna direkcija željeznica imale su svojstvo pravnih osoba. Rješenja o osnivanju, spajanju i ukidanju željezničkih gospodarstava i željezničkih poduzeća donosio je ministar saobraćaja. Kod svakog željezničkog gospodarstva i željezničkog poduzeća osnovan je Fond rukovodstva, a kod glavnih direkcija i Generalne direkcije osnovani su centralni fondovi.

⁵ Željeznička gospodarstva (gazdinstva) i poduzeća stjecala su svojstvo pravnog lica i prava na rad upisom u registar željezničkih gazdinstava i poduzeća. Navedeni registar vodilo je Ministarstvo saobraćaja, vidi Uputstvo o registraciji željezničkih gazdinstava i preduzeća od 1. srpnja 1947. *Službeni glasnik*. 10(1947).

Sva željeznička gospodarstva na većem području bila su ujedinjena pod rukovodstvom Glavne direkcije eksploatacije željeznica. U njoj (pa tako i u zagrebačkoj) obavljani su sljedeći poslovi:

- Poslovi eksploatacije, kojima je rukovodio direktor eksploatacije (i. zamjenik glavnog direktora)
- Planski poslovi, kojima je rukovodio direktor planiranja
- Komercijalni poslovi, kojima je rukovodio komercijalni direktor
- Kadrovski poslovi, kojima je rukovodio zamjenik glavnog direktora u kadrovskim poslovima
- Pravni i opći poslovi, kojima je rukovodio sekretarijat na čelu sa sekretarom.

Istovjetnu strukturu imala je i Generalna direkcija željeznica u Beogradu, kojom je rukovodio generalni, a ne glavni direktor.

Generalni odnosno glavni direktor zajedno s direktorima, zamjenikom direktora u kadrovskim poslovima i sekretarom činili su kolegij (savjetodavni organ generalnog odnosno glavnog direktora) Generalne odnosno glavne direkcije. U slučaju potrebe, kada su pretresana specijalna stručna pitanja, u radu kolegija mogli su sudjelovati i drugi stručnjaci glavne direkcije ili izvan nje, koje je odredio glavni direktor. U tom slučaju kolegij se pretvarao u stručni savjet.

Naredbom br. 1 generalnog direktora državnih željeznica, objavljenoj u Okružnici br. 47 od 21. travnja 1947, izvršena je nova podjela vučnih sektora i s tim u vezi smanjenje broja matičnih ložionica, pa su po toj podjeli na području Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb postojale sljedeće ložionice:⁶

Matična ložionica Naziv i rang	Podređena obrtna ložionica Naziv i rang
Banja Luka III	Prijedor Bosanski Novi Bihać Sunja
Bjelovar IV	Virovitica II Pakrac II
Karlovac II	Ogulin I
Osijek III	Našice B. Skela Šamac
Rijeka II	Srpske Moravice
Slavonski Brod II	Vinkovci I Brčko I Novska Nova Kapela Batrina
Split III	Gračac II Šibenik II Knin

⁶ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 11281/1947.

Zagreb I	Varaždin I Koprivnica II Zagreb zap. 0,76 II Sisak

Matične ložionice u pravilu su se nalazile na spoju vučnih rajona i posjedovale su potreban park lokomotiva za prevoženje putničkih i teretnih vlakova te manevriranje. Osim toga posjedovale su potrebne radionice i uređaje za popravak dodijeljenih lokomotiva i kola. Obrtne ložionice nalazile su se na završnim točkama vučnih sektora matične ložionice (za određenu vrstu vlaka), u kojima se lokomotiva okretala i preuzimala drugu kompoziciju, a svoj vlak predavala na daljnju otpremu ložionici susjednog vučnog sektora. Prema potrebi i obrtnim ložionicama dodijeljen je izvjestan broj lokomotiva za posluživanje lokalnih pruga i manevriranje. Ložionica Zagreb, kao matična ložionica I. ranga imala je vučne rajone određene statusom i dodijeljeni park od oko 140 lokomotiva (bez obrtnih ložionica Varaždin i Koprivnica) za vuču putničkih i teretnih vlakova kao i potrebe manevriranja. Posjedovala je radionicu u kojoj su obavljani tekući i planski popravci. Matičnom ložionicom rukovodio je šef ložionice. Prema organizacijskoj shemi Matične ložionice I. ranga u Zagrebu iz travnja 1947, cjelokupni rad dijelio se na 6 sektora:⁷

I. Sektor za kadrovske i administrativne poslove (Administracija, Kadrovski poslovi, Školstvo)

II. Sektor za računovodstvo i snabdijevanje (Računovodstvo, Ekonomat, Blagajna)

III. Tehnički ured ložionice (Planovnik, toplotni tehničar, Normiranje i takmičenje, Evidencija)

IV. Sektor za eksploataciju (mašinski disponent, nadzornici lokomotiva, revizori lokomotiva/ instruktori, Pomoćna vanjska služba, Istražni odsjek)

V. Sektor za popravke i održavanje (Ložionička radionica, vodostanice)

VI. Sektor za kolsku službu.

Unutarnja organizacija Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb koja je vrijedila od 19. lipnja 1947. bila je sljedeća:⁸

GLAVNI DIREKTOR

I. SEKTOR EKSPLOATACIJE I PROIZVODNJE (Sektorom je rukovodio direktor eksploatacije i proizvodnje)

I.1 Operativni poslovi (na čelu grupa nalazili su se stariji dispečeri)

I.1a Dispečerska grupa

I.1b Grupa za operativno rukovođenje, evidenciju i kontrolu izvršenja transportnog plana i plana prevoženja

⁷ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 10592/1947. U cijelom tekstu kod navođenja ustroja korišteni su službeni odnosno izvorni nazivi.

⁸ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 16033/1947, u predmetu ur. br. 23741/1947. Također vidi spis ur. br. 17647/1947, u predmetu ur. br. 21742/1948.

- I.1c Grupa za operativno rukovođenje, evidenciju i kontrolu plana proizvodnje
- I.2 Tehničko organizaciona služba (Službom je rukovodio načelnik)
- I.3 Saobraćajno-transportna služba (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.3a Grupa za izradu mjesečnog transportnog plana
 - I.3b Grupa za red vožnje
 - I.3c Grupa za organizaciju rada stanica, norme rada i racionalizacije
 - I.3d Grupa za osiguranje stanica materijalom i inventarom
- I.4 Služba putničkog saobraćaja (Službom je rukovodio šef putničkog saobraćaja)
- I.5 Tehničko-kolska služba (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.5a Grupa za postrojenja, uređaje i njihovo iskorištavanje
 - I.5b Grupa za održavanje kola
 - I.5c Grupa za pregled kola
 - I.5d Grupa za materijal
- I.6 Služba vuče (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.6a Grupa za ložionička postrojenja, uređaje i njihovo iskorištavanje
 - I.6b Grupa za održavanje lokomotiva
 - I.6c Grupa za materijal i ekonomiju vuče
- I.7 Služba za održavanje pruge (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.7a Grupa za prugu i pružna postrojenja
 - I.7b Grupa za vještačke objekte
 - I.7c Grupa za zgrade
 - I.7d Grupa za osiguranje materijala
- I.8 Služba građenja (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.8a Grupa za projektiranje, predmjer i predračun
 - I.8b Grupa za izvođenje radova
 - I.8c Grupa za osiguranje materijala i sredstava
- I.9 Služba veze i sigurnosnih postrojenja (Službom je rukovodio načelnik; na čelu grupe nalazio se šef)
 - I.9a Grupa za sigurnosna postrojenja
 - I.9b Grupa za telefonsko-telegrafska postrojenja
 - I.9c Grupa za osiguranje materijala i sredstava

II. SEKTOR PLANIRANJA (Sektorom je rukovodio direktor planiranja, planom su rukovodili: šef plana eksploatacije, šef plana investicija, šef statistike, šef finansijskog plana, šef plana kadrova i šef plana materijala)

- II.1 Plan eksploatacije
- II.2 Plan investicija
- II.3 Plan cijena
- II.4 Plan kadrova
- II.5 Finansijski plan
- II.6 Plan materijala i sredstava
- II.7 Evidencija plana i statistika

III. KOMERCIJALNI SEKTOR (Sektorom je rukovodio komercijalni direktor; na čelu službe bio je šef)

III.1 Reviziono-računovodstvena služba

III.2 Služba knjigovodstva

III.3 Služba snabdijevanja

III.4 Komercijalna služba

IV. KADROVSKI SEKTOR (Sektorom je rukovodio zamjenik gl. direktora po kadrovskim poslovima; na čelu odsjeka bio je šef)

IV.1 Administrativno-pravni odsjek

IV.2 Kadrovski odsjek

IV.3 Odsjek za školstvo

V. SEKRETARIJAT (Sekretarijatom je rukovodio sekretar, na čelu odsjeka bio je šef; na čelu referade za štampu bio je referent)

V.1 Opći odsjek

V.2 Pravni odsjek

V.3 Odsjek za plaće i zarade

V.4 Sanitetski odsjek

V.5 Poljoprivredni odsjek

V.6 Računovodstvo

V.7 Referentstvo za štampu (i propagandu)

V.8 Disciplinski sud.

Rješenjem ministra saobraćaja od 14. kolovoza 1947. određeno je da se u Vinkovcima osnuje Sekcija za veze i sigurnosna postrojenja. Prema tom Rješenju u njen djelokrug rada potpale su sve pruge zagrebačke Glavne direkcije koje su se nalazile istočno od stanica: Kloštar (uključivo),⁹ Banova Jaruga (isključivo) i Novska (isključivo). Ujedno je promijenjen i raspored sreskih nadzornika telegrafa i signala, a objavljen je 1. listopada 1947. u Okružnici br.103:¹⁰

Sekcija za veze i sigurnosna postrojenja Zagreb

1. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za telegrafsko-telefonska postrojenja.

I b. Zagreb Glavni kolodvor

Zagreb Borongaj (uključivo) - Zagreb Glavni kolodvor - Samoborski podvožnjak (uključivo) -Sveta Klara (uključivo) - Zdenčina (uključivo)

II b. Zagreb Zapadni kolodvor

Samoborski podvožnjak (isključivo) - Sutla (most na Sutli), zgrada Direkcije eksploatacije željeznica Zagreb, Pionirska pruga

⁹ Svaka željeznička stanica ima određenu dužinu koja se mjeri od ulazne do izlazne skretnice. Termin „uključivo” pored naziva željezničke stanice znači da se određena željeznička pruga računa zajedno s cjelokupnom dužinom navedene željezničke stanice. Termin „isključivo” pak znači da se određena željeznička pruga računa bez navedene željezničke stanice.

¹⁰ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 23500/1947.

III b. Dugo Selo

Zagreb-Borongaj (isključivo) - Vrbovec (uključivo) - Popovača (uključivo)

IV b. Sisak

Sveta Klara (isključivo) - Sunja (uključivo) - Topusko (uključivo)

V b. Novska

Novska (uključivo) - Popovača (isključivo) - Sunja (isključivo)

VI b. Koprivnica

Vrbovec (isključivo) - Drnje drž. gr. - Varaždin (isključivo) - Kloštar (isključivo). Posebno sjedište rukovatelja postrojenja u Križevcima.

VII b. Karlovac

Zdenčina (isključivo) - Generalski Stol (uključivo) - Topusko (isključivo) - Bujarci (most na Kupi)

VIII b. Ogulin

Generalski Stol (isključivo) - Srpske Moravice (isključivo) - Josipdol (uključivo)

IX b. Srpske Moravice

Srpske Moravice (uključivo) - Drivenik (isključivo)

X b. Rijeka

Drivenik (uključivo) - Rijeka (uključivo) - Bakar

2. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za signalno-sigurnosna postrojenja

I s. Zagreb Glavni kolodvor

Zagreb Borongaj (uključivo) - Sutla (most na Sutli) - Sveta Klara (uključivo) - Zdenčina (uključivo)

II s. Dugo Selo

Zagreb Borongaj (isključivo) - Vrbovec (uključivo) - Popovača (uključivo)

III s. Sisak

Sveta Klara (isključivo) - Sunja (uključivo) - Topusko (uključivo)

IV s. Novska

Novska (uključivo) - Popovača (isključivo) - Sunja (isključivo)

V s. Koprivnica

Vrbovec (isključivo) - Drnje drž. gr. - Varaždin (isključivo) - Kloštar (isključivo). Posebno sjedište rukovatelja postrojenja u Križevcima.

VI s. Karlovac

Zdenčina (isključivo) - Generalski Stol (uključivo) - Topusko (isključivo) - Bujarci (most na Kupi)

VII s. Ogulin

Generalski Stol (isključivo) - Srpske Moravice (isključivo) - Josipdol (uključivo)

VIII s. Delnice

Srpske Moravice (uključivo) - Drivenik (isključivo)

IX s. Rijeka

Drivenik (uključivo) - Rijeka (uključivo) - Bakar

3. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za telegrafsko-telefonska i signalno-sigurnosna postrojenja.

I z. Zabok Krapinske Toplice

Zaprešić (isključivo) - Novi Marof (isključivo) - Đurmanec (uključivo) - Gornja Stubica

II z. Bjelovar

Križevci (isključivo) - Kloštar (isključivo) - Garešnica - Grubišno Polje

III z. Čakovec

Novi Marof (uključivo) - Čakovec - Kotoriba drž. gr. - Macinec - Golubovec.
Posebno sjedište rukovatelja postrojenja u Varaždinu.

IV z. Plaški

Josipdol (isključivo) - Ličko Lešće (isključivo)

V z. Gospić

Ličko Lešće (uključivo) - Malovan (uključivo)

VI z. Knin

Malovan (isključivo) - Drniš (uključivo)

VII z. Split

Drniš (isključivo) - Split - Šibenik - Sinj. Posebno sjedište rukovatelja postrojenja u Perković Slivnu.

VIII z. Bosanski Novi

Sunja (isključivo) - Bosanski Novi (uključivo) - Bihać

IX z. Banja Luka

Bosanski Novi (isključivo) - Banja Luka.

Sekcija za veze i signalna postrojenja Vinkovci

1. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za telegrafsko-telefonska postrojenja.

I b. Vinkovci

Vinkovci (uključivo) - Ivankovo (isključivo) - Erdut (most na Dunavu) - Vukovar (uključivo) - Županja Sava - Otok (uključivo) - Laslovo (isključivo)

II b. Slavonski Brod

Strizivojna Vrpolje (isključivo) - Nova Kapela Batrina (isključivo)

III b. Nova Gradiška

Nova Kapela Batrina (uključivo) - Novska (isključivo) - Pleternica (uključivo) - Velika

IV b. Osijek

Dalj (isključivo) - Prandauovci (isključivo) - Beli Manastir drž. gr. - Baranjsko Petrovo Selo - Batina Skela - Laslovo (uključivo)

V b. Brčko

Otok (isključivo) - Banovići - Kreka Nova - Bukinje Novo. Posebno sjedište rukovatelja postrojenja u Bosanskoj Poljani.

2. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za signalno-sigurnosna postrojenja.

I s. Vinkovci

Vinkovci (uključivo) - Ivankovo (isključivo) - Erdut (most na Dunavu) - Vukovar (uključivo) - Županja Sava - Otok (uključivo) - Laslovo (isključivo)

II s. Slavonski Brod

Strizivojna Vrpolje (isključivo) - Nova Kapela Batrina (isključivo)

III s. Nova Gradiška

Nova Kapela Batrina (uključivo) - Novska (isključivo) - Pleternica (uključivo) - Velika

IV s. Osijek

Dalj (isključivo) - Prandauovci (isključivo) - Beli Manastir drž. gr. - Baranjsko Petrovo Selo - Batina Skela - Laslovo (uključivo)

V s. Brčko

Otok (isključivo) - Banovići - Kreka Nova - Bukinje Novo

3. Sjedište i djelokrug nadzorničkih srezova za telegrafsko-telefonska i signalno-sigurnosna postrojenja.

I z. Strizivojna Vrpolje

Ivankovo (uključivo) - Strizivojna Vrpolje (uključivo) - Šamac (most na Savi) - Osijek (isključivo)

II z. Našice

Prandauovci (uključivo) - Mikleuš (isključivo) - Pleternica (isključivo)

III z. Virovitica

Mikleuš (uključivo) - Kloštar (uključivo) - Lukač drž. gr.

IV z. Daruvar

Banova Jaruga (isključivo) - Pčelić (isključivo) - Končanica.

Pred željezničkim transportom nalazili su se važni i odgovorni zadaci i izvršenje plana za 1947. godinu. Da bi željeznice mogle odgovoriti toj zadaći donijeta je Uredba o organizaciji i poslovanju JDŽ, kao i unutarnjem uređenju i poslovanju Generalne i glavnih direkcija. Iako je prošlo već dva i pol mjeseca od donošenja unutarnjeg uređenja i poslovanja, još uvijek to nije bilo provedeno u život, naročito u Sektoru eksploatacije, proizvodnje i kapitalne izgradnje Generalne i glavnih direkcija, a skoro ništa nije obavljeno u operativnim poslovima pri formiranju dispečerskih grupa. Kako su ovi nedostaci u provođenju organizacije često paralizirali rad pojedinih grana djelatnosti, pokazali nedosljednosti u provođenju organizacije u život, kao i

neshvaćanje koristi od nove organizacije poslovanja, ing. Dušan Dragičević, generalni direktor Generalne direkcije željeznica u Beogradu naredio je 29. kolovoza 1947. glavnim direkcijama eksploatacija željeznica, hitno provođenje organizacije u život, s time da se popunjavanje potrebnim brojem kadrova obavi do 1. rujna 1947.

Izvještaj u vezi s ovom naredbom, glavni direktori trebali su dostaviti generalnom direktoru Generalne direkcije željeznica u Beogradu, preko Sekretarijata Generalne direkcije najdalje do 3. rujna 1947.¹¹ Josip Kozjak,¹² glavni direktor Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb odgovorio je Sekretarijatu Generalne direkcije željeznica u Beogradu na sljedeći način:¹³

„U vezi Vašeg dopisa br. 15467/47 od 29. VIII. o.g. koji smo primili tek 1. IX. dostavljamo sljedeće:

Ova Glavna direkcija postupila je po Uredbi o organizaciji i poslovanju JDŽ kao i unutrašnjem uređenju i poslovanju Generalne i Glavne direkcije. Međutim osjeća se pomanjkanje kvalitativno tehničkog osoblja naročito u sektoru eksploatacije u čemu se osjeća i pomanjkanje i u vanjskim jedinicama. Sektor eksploatacije sada broji 117 službenika te se manjkajući broj osoblja osjeća u tehničko-organizacionoj službi, tehničko-kolskoj službi, službi vuče i službi građenja. Dispečerske grupe su oformljene i popunjene osim grupe za operativno rukovođenje, evidenciju i kontrolu plana proizvodnje gdje postoji manjak osoblja. U sektoru eksploatacije za sada je potrebno 20-25 službenika. U ostalim sektorima broj osoblja je puno manji negoli u sektoru eksploatacije. U planskom sektoru manjka oko 10 službenika i to u planu cijena, planu kadrova, te u evidenciji i statistici. Komercijalni sektor trebalo bi popuniti s 10 službenika, a najviše ih je potrebno u komercijalnoj službi, koja se po novoj organizaciji odijelila od sektora eksploatacije. Kadrovski sektor potrebno je popuniti s 3-5 službenika, pa bi na taj način ti sektori bili popunjeni. Napominjemo da broj osoblja Glavne direkcije nije stalan, već rad i njegovo odvijanje diktira osoblje u pojedinim sektorima, te prema tome ukupni broj osoblja u Glavnoj direkciji iznaša 310 službenika. Prema tome mi smo vršili popunjavanje osoblja od početka reorganizacije. Vaš dopis ozbiljno smo shvatili te smo odmah prišli da manjkajući broj osoblja popunimo.”

Odlukom glavnog direktora eksploatacije željeznica u Zagrebu od 28. srpnja 1947. ukinuta je obrtna ložionica Pakrac, a njezinu dotadašnju vuču preuzela je Ložionica Virovitica. Razlog za donošenje ove odluke bila je potreba da se služba vuče na relaciji Virovitica - Banova Jaruga obavlja što ekonomičnije, jer nisu postojali objektivni razlozi da se na toj relaciji drže dvije ložionice, kad se čitava služba vuče mogla

¹¹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 21574/1947.

¹² Josip Kozjak rođen je 3. listopada 1912. u Zagrebu. Nakon završene srednje škole studirao je na Tehničkom fakultetu. Po završetku rata, godine 1945. radio je kao pomoćnik šefa Mosne željezničke radionice, 1946. premješten je u Direkciju Zagreb za šefa Odsjeka za obnovu. Početkom 1947. premješten je u Kontrolno odjeljenje Ministarstva saobraćaja, a u kolovozu 1947. za direktora Direkcije željeznica Zagreb. Godine 1949. premješten je u Glavnu direkciju za građenje željeznica za direktora, a 1950. ponovno u Kontrolno odjeljenje Ministarstva željeznica. Godine 1951. opet je premješten u Direkciju željeznica Zagreb za direktora. Bio je član SK od 1945, vidi HR-HDA-1576. Spis ur. br. 9452/1953.

¹³ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 21574/1947.

uspješno obavljati iz Ložionice Virovitica, uz bolje iskorištenje lokomotiva i osoblja te uštede.¹⁴

Usljed planske raspodjele lijekova i sanitetskog materijala pri svim sanitetskim odsjecima Glavnih direkcija eksploatacije željeznica - u kojima to još nije bilo provedeno - trebala se organizirati sanitetsko-apotekarska služba.¹⁵

Glavni direktor zagrebačke Glavne direkcije eksploatacije željeznica odobrio je početkom listopada 1947. osnivanje Grupe za projektiranje novog zagrebačkog željezničkog čvora, a za njenog rukovodioca imenovan je ing. Miroslav Čabrijan, tadašnji šef Građevinskog poduzeća. Spomenuta Grupa mogla je raditi u prostorijama Gradskog narodnog odbora (GNO) Zagreb, Ćirilometodska 5/II, s obzirom na nužnost suradnje s urbanistima GNO-a. Nadzor nad radom Grupe obavljao je načelnik Službe građenja. Glavni direktor također je naredio da se osnuje Odbor željezničkih stručnjaka kao savjetodavno tijelo Grupe, a da pojedini članovi Odbora dostave Grupi referate, statističke podatke, prometne analize i drugo, potrebno za projektiranje. Za članove Odbora postavljeni su: Celestin Pančić, direktor eksploatacije, ing. Stjepan Vilović, načelnik Tehničko-organizacione službe, ing. Eugen Erlih, načelnik Službe građenja, ing. Dušan Bezić, šef Grupe za elektrifikaciju pruga, Viktor Mramor, šef Službe putničkog saobraćaja, Eugen Fremon, Dragutin Hrdjok, Miroslav Jazbec, Mato Jugović, Vinko Stipčić i Josip Latal, svi službenici zagrebačke Direkcije.¹⁶

U cilju što bolje organizacije elektrotehničke službe, kao i bržeg i lakšeg održavanja električnih postrojenja jake struje i u interesu same službe, izrađena je nova raspodjela elektronadzorničkih rajona i objavljena u Okružnici br. 127 od 17. prosinca 1947.¹⁷

I. Elektronadzornički rajon Zagreb Glavni kolodvor za rasvjetu.

II. Elektronadzornički rajon Zagreb Glavni kolodvor za pogon i visokonaponske uređaje.

I. i II. rajon Zagreb Glavni kolodvor obuhvaćao je sljedeće pruge: Zagreb Glavni kolodvor uključivo, Koprivnica, Banova Jaruga isključivo.

III. rajon Zagreb Zapadni kolodvor obuhvaćao je pruge: Sutla, Jastrebarsko, Krapina, Gornja Stubica, Samobor uključivo i Bedekovčina, Zagreb Glavni kolodvor, Sveta Klara isključivo.

IV. rajon Sisak obuhvaćao je pruge: Sveta Klara, Topusko Toplice, Dobrljin uključivo i Novska isključivo.

V. rajon Karlovac obuhvaćao je pruge: Topusko Toplice, Jastrebarsko isključivo i Gomirje, Gospić, Bubnjarci uključivo.

VI. rajon Split obuhvaćao je pruge: Gospić isključivo i Šibenik, Sinj uključivo.

VII. rajon Sušak obuhvaćao je pruge: Rijeka, Gomirje isključivo i Bakar uključivo.

VIII. rajon Rijeka obuhvaćao je prugu Rijeka loco.

¹⁴ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 3586/1948.

¹⁵ Uputstvo o sanitetsko-apotekarskoj službi kod državnih željeznica od 10. rujna 1947. *Službeni glasnik*. 13(1947).

¹⁶ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 24430/1947.

¹⁷ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 1192/1948.

IX. rajon Varaždin obuhvaćao je pruge: Bedekovčina, Golubovec, Donja Lendava, Kotoriba, Koprivnica uključivo.

X. rajon Bjelovar obuhvaćao je pruge: Križevci, Lipik isključivo, Bregi, Garešnica, Grubišno Polje, Podravska Slatina, Končanica uključivo.

XI. rajon Osijek obuhvaćao je pruge: Podravska Slatina, Čaglin, Dalj, Laslovo isključivo i Beli Manastir, Batina Skela, Đakovo uključivo.

XII. rajon Vinkovci obuhvaćao je pruge: Đakovo isključivo i Strizivojna Vrpolje, Šamac, Županja, Erdut, Lastovo, Banovići uključivo (sve dok pruga nije predana Direkciji Sarajevo).

XIII. rajon Slavonski Brod obuhvaćao je pruge: Novska, Banova Jaruga, Lipik, Čaglin, Velika uključivo i Strizivojna Vrpolje, Bosanski Brod isključivo.

XIV. rajon Banja Luka obuhvaćao je pruge: Bihać uključivo, Knin, Dobrljin isključivo.

XV. Elektronadzorništvo kolskog električnog osvjetljenja Zagreb Glavni kolodvor (obavljalo je održavanja kolskog električnog osvjetljenja i grijanja te održavanje akumulatorskih prtljažnih kolica na stanici Zagreb Glavni kolodvor).

Godina 1948.

Pruga Strizivojna Vrpolje (isključivo) - Šamac, prešla je od 1. siječnja 1948. iz Glavne direkcije eksploatacija željeznica Zagreb u Glavnu direkciju eksploatacija željeznica Sarajevo. Prema toj izmjeni stanica Strizivojna Vrpolje s 1. siječnja 1948. bila je prelazna stanica između Glavne direkcije Zagreb i Sarajevo i predajna između Saobraćajnog sektora Doboj i Vinkovci odnosno Osijek.¹⁸

Ministar saobraćaja FNRJ donio je 23. ožujka 1948. Rješenje kojim se s danom 1. travnja 1948. ukida Služba građenja u Sektoru eksploatacije glavnih direkcija eksploatacije željeznica, pa tako i zagrebačke. Ova je izmjena izvršena tako, da je od tog dana Služba građenja spadala u nadležnost Glavne direkcije građenja željeznica u Beogradu.¹⁹

Rješenjem Ministarstva saobraćaja br. 2296/1948. od 25. ožujka 1948. osnovano je željezničko gazdinstvo Sekcija za izradu i opravku gvozdених pružnih postrojenja i inventara Zagreb, koja je preuzela cjelokupno poslovanje bivše Mostovske radionice. Na temelju ovog rješenja Služba održavanja Zagrebačke glavne direkcije pod brojem 11493/1948. od 31. svibnja 1948. izdala je Poslovni red Sekcije za izradu i opravku gvozdених pružnih postrojenja i inventara Zagreb Zap. Sekcija sa sljedećim odjelima:²⁰

- Odjel za mostove
- Odjel za mosne vage
- Odjel za okretaljke
- Odjel za branike
- Odjel za pružna postrojenja
- Odjel za gornji stroj.

¹⁸ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 30068/1947.

¹⁹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 7818/1948.

²⁰ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 16362/1948.

Navedeno gazdinstvo stavljeno je pod upravu Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb.²¹

Generalna direkcija željeznica izdala je 14. travnja 1948. pod br. GD br. 54320/1948. naređenje u vezi s reorganizacijom Kontrole prihoda. Navedenom reorganizacijom, Sekretarijat, Otsjek za putnički saobraćaj, Otsjek za definitivni obračun (ranije Specijalno knjigovodstvo) i Otsjek za reviziju blagajni od 1. svibnja 1948. nalazili su se u Zagrebu na čelu s načelnikom Kontrole prihoda, a Otsjek za unutrašnji saobraćaj robe, Otsjek za međunarodni saobraćaj robe i Otsjek za povraćaj vozarine u Ljubljani, na čelu s pomoćnikom načelnika Kontrole prihoda.

Pored toga formirane su rajonske grupe Kontrole prihoda, koje su počele s radom 1. svibnja 1948. Teritorij rajonske Kontrole prihoda poklapao se s dotadašnjim teritorijem blagajničkog kontrolora. Sjedišta rajonske grupe Kontrole prihoda bila su u dotadašnjim sjedištima blagajničkih kontrolora, osim sjedišta Mostar koje je premješteno u Dubrovnik, sjedišta Sisak koje je iz Zagreba premješteno u Sisak, sjedišta Postojna koje je premješteno u Ljubljanu, a rajon Kosovo Polje ukida se i pripaja rajonu Skopje.

U djelokrug rajonske grupe Kontrole prihoda spadalo je: revizija staničnih i pomoćnih blagajni, vođenje nadzora nad pravilnom primjenom propisa iz računsko-blagajničke i tarifske službe kao i podučavanje osoblja o ovim propisima; evidencija voznih i prijevoznih isprava, primanje i kontrola trebovanja voznih i prijevoznih isprava i briga o njihovom ostvarivanju, primanje računa putničkog i prtljažnog prometa i provjeravanje potpunosti priloga; revizija kalkulacija iz unutarnjeg robnog prometa, evidentiranje izdanih kalkulacijskih kontrolnih primjedaba i njihovo dostavljanje stanicama radi naplate ili objašnjenja. U vezi s izloženim, stanice su se ubuduće obraćale rajonskim grupama Kontrole prihoda sa svim pitanjima što su se odnosila na računsko-blagajničku i tarifsku službu.²²

U vezi s gore navedenim, pomoćnik ministra saobraćaja Čeper naredio je 26. ožujka 1948. glavnom direktoru GDEŽ Zagreb da za službenike Kontrole prihoda Zagreb, računajući tu i već postojeće osoblje Ekspoziture kontrole prihoda, osigura potrebne službene prostorije, jer je Kontrola prihoda morala otpočeti svoj rad po novoj organizaciji 1. svibnja 1948. Kako su istovremeno morale početi s radom i rajonske kontrole prihoda, bilo je potrebno da se i za njih osiguraju službene prostorije i to:

1. u Rajonskoj kontroli prihoda Zagreb za 10 službenika
2. u Rajonskoj kontroli prihoda Bjelovar za 2 službenika
3. u Rajonskoj kontroli prihoda Nova Gradiška za 3 službenika
4. u Rajonskoj kontroli prihoda Vinkovci za 4 službenika
5. u Rajonskoj kontroli prihoda Sisak za 3 službenika
6. u Rajonskoj kontroli prihoda Knin za 3 službenika.

Prilikom osiguranja službenih prostorija za rajonske kontrole prihoda trebalo je nastojati da iste budu u krugu željezničkih stanica ili u njihovoj neposrednoj blizini, kako bi se bez većih poteškoća mogla uspostaviti potrebna telefonska veza sa stani-

²¹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 5788/1948.

²² HR-HDA-1576. Spis ur. br. 9697/1948.

cama rajona, u cilju što lakšeg kontakta službenika rajonske kontrole s osobljem računsko-blagajničke službe na pruzi.²³

Ekspozitura Kontrole prihoda ustupila je 13. travnja 1948. Zavodu za socijalno osiguranje četiri uredske prostorije na I. katu zgrade u Zagrebu, Perkovićeve 1-3 (lijevo krilo). Istoga dana Državni zavod za socijalno osiguranje ustupio je uz naknadu Ekspozituri Kontrole prihoda uredske prostorije u prizemlju zgrade u Perkovićevoj 1-3, koje su se sastojale od 7 uredskih soba od kojih 4 u lijevom krilu, a 3 u sredini zgrade, o čemu je sastavljen zapisnik.²⁴

Kako je već navedeno, po odluci Ministarstva saobraćaja decentralizirana je Kontrola prihoda tog Ministarstva, koja se do tada nalazila u Beogradu. Jedan dio prešao je u Ljubljanu, a drugi u Zagreb. U Zagrebu je do tada postojala Ispostava kontrole prihoda, koja je imala 92 službenika, a nakon ove reorganizacije dobila je iz Beograda daljnjih 65 službenika, tako da je u novom sastavu trebala imati 157 službenika. Za to novo osoblje bilo je potrebno osigurati uredske prostorije, što je od strane Ministarstva saobraćaja stavljeno u dužnost zagrebačkoj Glavnoj direkciji. Dotadašnja Ispostava kontrole prihoda nalazila se u Perkovićevoj ulici br. 1. U istoj zgradi bile su smještene i zubarske ordinacije Državnog zavoda za socijalno osiguranje. Stanje u zgradi je bilo takvo, da se u nju bez većih poteškoća moglo smjestiti i urede proširene Kontrole prihoda. Zagrebačka je Glavna direkcija nastojala da sporazumno s Državnim zavodom za socijalno osiguranje nađe najpovoljnije rješenje. U tu svrhu formirana je komisija, koja je rezultat svoga rada iznijela u zapisniku. Međutim, kada je sve izgledalo riješeno, Zavod je odbio dati suglasnost na zaključke iznesene u zapisniku. Kako sporazum nije mogao biti postignut, zamoljen je Stambeni odjel Gradskog narodnog odbora Zagreb da ovo riješi.²⁵

Šef Pravne službe zagrebačke Glavne direkcije dr. Franjo Štamberger obavijestio je 17. travnja 1948. sve službene jedinice Okružnicom br. 33, da su na temelju čl. 9 Uredbe o organizaciji i poslovanju Jugoslavenskih državnih željeznica, rješenjem ministra saobraćaja M.S. br.1212/1948. od 30. siječnja 1948, pod administrativno-operativnim rukovodstvom zagrebačke Glavne direkcije osnovana sljedeća gazdinstva:²⁶

- 1/ I. sekcija za održavanje pruge Zagreb
- 2/ II. sekcija za održavanje pruge Slavonski Brod
- 3/ III. sekcija za održavanje pruge Vinkovci
- 4/ IV. sekcija za održavanje pruge Koprivnica
- 5/ V. sekcija za održavanje pruge Karlovac
- 6/ VI. sekcija za održavanje pruge Rijeka
- 7/ VII. sekcija za održavanje pruge Split
- 8/ VIII. sekcija za održavanje pruge Varaždin
- 9/ IX. sekcija za održavanje pruge Daruvar
- 10/ X. sekcija za održavanje pruge Osijek
- 11/ XI. sekcija za održavanje pruge Prijedor

²³ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 8766/1948, u predmetu ur. br. 13473/1948.

²⁴ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 9510/1948, u predmetu ur. br. 13473/1948.

²⁵ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 10531/1948, u predmetu ur. br. 13473/1948.

²⁶ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 9853/1948.

12/ Matična ložionica Banja Luka s obrtnim ložionicama: Prijedor, Bosanski Novi i Bihać

13/ Matična ložionica Bjelovar s obrtnom ložionicom Virovitica

14/ Matična ložionica Karlovac s obrtnom ložionicom Ogulin

15/ Matična ložionica Osijek

16/ Matična ložionica Rijeka s obrtnom ložionicom Srpske Moravice

17/ Matična ložionica Slavonski Brod s obrtnim ložionicama: Novska, Vinkovci i Brčko Novo

18/ Matična ložionica Split s obrtnim ložionicama: Šibenik, Knin i Gračac

19/ Matična ložionica Zagreb Glavni kolodvor s obrtnim ložionicama: Varaždin, Koprivnica, Zagreb - Črnomerec sa Zagreb - Samobor i Sisak

20/ Sekcija za vezu i signalno-sigurnosna postrojenja Zagreb

21/ Sekcija za vezu i signalno-sigurnosna postrojenja Vinkovci

22/ Središnje stovarište materijala Zagreb

23/ Elektrotehnička sekcija Zagreb

24/ Željeznički auto-odjeljak Zagreb, rješenjem M. S. broj 2296/1948. od 25. ožujka 1948.

25/ Sekcija za izradu i opravku gvozdених pružnih postrojenja i inventara Zagreb (bivša Mosna radionica).

Rješenje o osnutku gazdinstava - rajonskih stanica trebalo se izdati naknadno.

Šef Pravne službe zagrebačke Glavne direkcije dr. Franjo Štamberger obavijestio je 26. svibnja 1948. Okružnicom br. 42 sve službene jedinice, da su u skladu s već navedenom Okružnicom br. 33/1948. od 17. travnja 1948, na području i pod administrativno-operativnim rukovodstvom (AOR) ove Glavne direkcije, rješenjem M. S. br. 1212/1948. od 30. siječnja 1948. osnovana sljedeća gazdinstva - rajonske stanice (s jedinicama):²⁷

1. Rajonska stanica Karlovac s jedinicama: Hrvatski Leskovac, Horvati, Zdenčina, Jastrebarsko, Draganići, Duga Resa, Zvečaj, Generalski Stol, Donje Dubrave, Gornje Dubrave, Oštarije, Ogulin, Josipdol, Vojnovac, Plaški, Blata, Lička Jesenica, Javornik, Rudopolje, Vrhovine Plitvička jezera, Sinac, Ličko Lešće, Studenci, Perušić, Petrinja, Banski Grabovac, Glina, Topusko Toplice, Vrgin Most, Vojnić, Utinja, Skakavac, Rečica, Mahično, Ozalj, Kamanje i Bubnjarci; i Karlovac.

2. Rajonska stanica Banja Luka predgrađe s jedinicama: Majur, Kostajnica, Volinja, Dobrljin, Bosanski Novi, Svodna, Prijedor, Kozarac, Omarska, Piskavica, Ivanjska, Banja Luka Grad, Otoka, Bosanska Krupa i Bihać; i Banja Luka predgrađe.

3. Rajonska stanica Osijek s jedinicama: Josipovac Kravice, Bizovac, Prandauovci, Koška, Našička Breznica, Našice, Sušine Đurdenovac, Feričanci, Zdenci, Čačinci, Mikleuš, Bukovica, Podravska Slatina, Sladojevci, Cabuna, Suhopolje, Virovitica, LONDŽICA, Ljeskovicа, Čaglin, Ciglenik, Pleternica, Ratkovicа, Blacko Jakšić, Slavonska Požega, Velika, Darda, Čeminac, Beli Manastir, Batina Skela, Čepin, Vladislavci, Semeljci Široko Polje, Đakovo, Baranjsko Petrovo Selo, Lukač, Virovitica-Grad i Normanci; i Osijek.

²⁷ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 13471/1948.

4. Rajonska stanica Slavonski Brod s jedinicama: Sibinj, Oriovac, Nova Kapela Batrina, Staro Petrovo Selo, Nova Gradiška, Medari Dragalić, Okučani, Rajić, Novska; i Slavonski Brod.

5. Rajonska stanica Split s jedinicama: Gospić, Medak, Lovinac, Gračac, Malovan, Cerovac, Zrmanja, Pribudić, Plavno, Pađene, Stara Straža, Knin, Kosovo, Siverić, Drniš, Žitnić, Unešić, Perković Slivno, Primorski Dolac, Labin, Kaštel Stari, Split-Predgrađe, Šibenik, Vranjic Solin, Sinj, Strmica, Klis i Solin; i Split.

6. Rajonska stanica Rijeka s jedinicama: Ogulinski Hreljin, Gomirje, Vrbovsko, Srpske Moravice, Brod Moravice, Skrad, Kupjak, Delnice, Lokve, Fužine, Drivenik, Plase Crikvenica, Meja, Škrlevo, Bakar; i Rijeka.

7. Rajonska stanica Varaždin s jedinicama: Bedekovčina, Zlatar Bistrica, Konjščina, Budinščina, Novi Marof, Varaždinske Toplice, Čakovec, Mala Subotica, Kraljevec Prelog, Kotoriba, Mursko Središće, Rasinja, Ludbreg, Jalžabet, Cerje Tužno, Ivanec, Lepoglava i Golubovec i Varaždin.

8. Rajonska stanica Vinkovci s jedinicama: Ivankovo, Mikanovci, Strizivojna Vrpolje, Andrijevi, Garčin, Donja Vrba, Bršadin, Borovo, Novi Dalj, Dalj, Sarvaš, Osijek Donji Grad, Erdut, Vukovar, Tenjski Antunovac, Laslovo Korod, Cerna, Županja, Županja Sava, Vrapčana, Privlaka, Otok, Spačva, Vrbanja, Gunja, Brčko, Brčko Novo, Bukovac, Bukvik, Bos. Bijela, Srebrenik, Duboki Potok, Tinja, Dobrnja, Šićki Brod, Bos. Poljana, Ljubače-Kiseljak, Živinice, Donja Višća, Banovići, Gaboš, Markušica-Antin, Ernestinovo, Nuštar, Rokovci-Andrijaševci, Gradište i Špionica; i Vinkovci.

9. Željeznička stanica Zagreb Glavni kolodvor.

10. Rajonska stanica Zagreb Istočni kolodvor s jedinicama: Drnje, Koprivnica, Mučna Reka, Lepavina, Vojakovački Kloštar, Križevci, Gradec, Vrbovec, Prikraj, Dugo Selo, Sesvetski Kraljevec, Sesvete, Zagreb Borongaj, Lipovljani, Banova Jaruga, Kutina, Mosl. Gračanica, Popovača, Ludina-Vidrenjak, Novoselec-Križ, Deanovac, Ivanić Grad, Prečec, Končanica, Spišić-Bukovica, Pitomača, Kloštar, Đurđevac, Virje, Novi Grad, Bregi, Katalena, Mišulinovac, Bjelovar, Rovišće, Sv. Ivan Žabno, Bulinac, Veliki Grdjevac, Pavlovac Dražica, Pivnica, Miokovićevo, Bastaji, Daruvar, Sirač, Pakrac, Lipik, Kukunjevac, Poljana, Grubišno Polje, Veliki Zdenci, Garešnica i Hercegovac-Trnovitica; i Zagreb Istočni kolodvor.

11. Rajonska stanica Zagreb Zapadni kolodvor s jedinicama: Podsused Tvornica, Zaprešić, Savski Marof, Pušća Bistra, Vel. Trgovište, Zabok Krapinske Toplice, Sv. Križ Začretje, Krapina Đurmanec, Donja Stubica, Gornja Stubica, Zagreb-Samobor, Samobor, Sveta Klara, Velika Gorica, Turopolje, Lekenik, Sisak, Sisak-Predgrađe, Blinski Kut, Sunja, Živaja, Dubica, Šaš i Jasenovac; i Zagreb Zapadni kolodvor.

Po Naređenju Generalne direkcije željeznica GD 9727/1948. od 20. travnja 1948. osnovano je pri Sekretarijatu Glavne direkcije eksploatacije željeznica posebno Referentstvo za vatrogasnu službu (V-1-e).²⁸

Ministar saobraćaja dopunio je svojom Odlukom 5930/1948. od 22. svibnja 1948. unutarnje uređenje i poslovanje Generalne i glavnih direkcija, tako da su u glav-

²⁸ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 14602/1948.

nim direkcijama eksploatacije željeznica formirane grupe za auto-saobraćaj koje su se bavile svim pitanjima auto prometa i iskorištavanjem mehanizacije.²⁹

Grupe su bile neposredno podređene direktoru eksploatacije glavne direkcije. Grupi za auto-saobraćaj neposredno su bila podređena poduzeća (gazdinstva) za javni auto-saobraćaj (ŽAO) i referade za auto-saobraćaj u poduzećima (gazdinstvima, ustanovama) kojima su motorna vozila služila kao pomoćni pogon njihove osnovne djelatnosti. Referade su neposredno podređene operativnom rukovodiocu poduzeća (gazdinstva, ustanova), a bavile su se svim pitanjima auto-prometa, iskorištavanja mehanizacije po propisanim uputama. Formiranje odsjeka, grupa i referenta trebalo je otpočeti odmah i završiti do 5. lipnja 1948.³⁰

Dotadašnji broj rajonskih gazdinstava u FNRJ (42) i njihov teritorijalni raspored nisu bili u skladu s opsegom poslova, racionalnim korištenjem osoblja i bili su uzrok čestih nesporazuma s tim sektorom. Stoga je ministar saobraćaja FNRJ Todor Vujasinović 18. lipnja 1948. donio Naredbu 412/1948. u kojoj je propisao:³¹

1. Generalna direkcija željeznica trebala je do 1. srpnja 1948. završiti novo formiranje rajonskih gazdinstava.

2. Novoformirana rajonska gazdinstva trebala su teritorijalno obuhvatiti ista područja koja su obuhvaćali sektori. Prema tome, broj rajonskih gazdinstava trebao se svesti od dotadašnjih 42 na 17.

3. Sjedište rajonskoga gazdinstva trebalo je u pravilu biti u sjedištu sektora. Tamo gdje stambeni i radni uvjeti to nisu dopuštali, kao sjedište gazdinstva određeno je najpodesnije mjesto na području sektora.

4. Za rukovodioca gazdinstva kao naredbodavca trebalo je postaviti posebnog službenika, koji nije mogao biti istovremeno šef stanice ili bilo koje druge jedinice.

5. Bliže odredbe o odnosu gazdinstva prema sektoru, spajanju, zaključivanju knjiga, prijenosu sredstava itd., trebala je propisati Generalna direkcija u sporazumu s nadležnim organima Ministarstva.

Temeljem toga, Generalna direkcija željeznica u Beogradu uputila je 23. lipnja 1948. zagrebačkoj Glavnoj direkciji odgovarajuće direktive 15946/1948, među kojima je bila i ova stavka:³² Glavne direkcije eksploatacije željeznica bile su dužne do 1. srpnja 1948. bezuvjetno oformiti gazdinstva i s tim danom prestala su poslovati dotadašnja gazdinstva „reonske stanice”. Dotadašnja gazdinstva „reonske stanice” u sjedištu saobraćajnih sektora nastavila su rad kao računovodstva novih saobraćajnih gazdinstava, a gazdinstvo rajonska stanica Karlovac kao računovodstvo gazdinstva saobraćajnog sektora Ogulin.

²⁹ HR-HDA-1576. Spis pov. ur. br. 756/1948.

³⁰ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 13591/1948.

³¹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 15363/1948.

³² HR-HDA-1576. Spis ur. br. 15363/1948.

Direktor eksploatacije zagrebačke Glavne direkcije Celestin Pančić uputio je 24. lipnja 1948. Generalnoj direkciji u Beogradu podatke o brojnom stanju stanica na području pojedinih gazdinstava.³³

Na području Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb bilo je 11 staničnih gazdinstava (rajonskih stanica):

1. Banja Luka predgrađe s 20 zaposjednutih stanica
2. Karlovac s 40 zaposjednutih stanica
3. Osijek s 41 zaposjednutom stanicom
4. Rijeka sa 16 zaposjednutih stanica
5. Slavonski Brod s 12 zaposjednutih stanica
6. Split s 30 zaposjednutih stanica
7. Varaždin s 20 zaposjednutih stanica
8. Vinkovci s 45 zaposjednutih stanica
9. Zagreb Glavni kolodvor s 2 zaposjednute stanice
10. Zagreb Istočni kolodvor s 52 zaposjednute stanice
11. Zagreb Zapadni kolodvor s 27 zaposjednutih stanica.

Na području zagrebačke Glavne direkcije postojala su 4 saobraćajna sektora, koji su se opskrbljivali na sljedeći način: Saobraćajni sektor Zagreb - putem rajonske stanice Zagreb Glavni kolodvor, Saobraćajni sektor Vinkovci putem rajonske stanice Vinkovci, Saobraćajni sektor Osijek putem stanice Osijek, a Saobraćajni sektor Ogulin putem rajonske stanice Karlovac.

Kao spojne određeno je ukupno 10 stanica: Banova Jaruga, Dalj, Karlovac, Koprivnica, Kloštar, Osijek, Novska, Nova Kapela, Vrpolje, Sisak.

Kao predajne određeno je ukupno 9 stanica: Vinkovci, Vrpolje, Zaprešić, Durmanec, Čakovec, Bubnjarci, Rijeka, Slavonski Brod, Vukovar.

Dezinfekcijskih stanica za teretna kola bilo je ukupno 6: Vinkovci, Osijek, Sisak, Banja Luka, Ogulin, Novska.

Dezinsekcijske stanice na području zagrebačke Glavne direkcije nisu postojale.

Pruga Zaprešić isključivo - Dobova predana je Glavnoj direkciji eksploatacije željeznica Ljubljana prema zapisniku komisije od 26. lipnja 1948, a pruga Karlovac isključivo - Bubnjarci prema zapisniku komisije od 29. lipnja 1948. Sporazumno s Glavnom direkcijom eksploatacije željeznica Ljubljana odlučeno je da pruge Čakovec - Kotoriba i Čakovec - Donja Lendava ostanu i dalje u eksploataciji zagrebačke Glavne direkcije sve dok prometne prilike ne nametnu potrebu predaje i ovih pruga, što do tada nije bilo poželjno zbog više razloga. Glavna direkcija Ljubljana imala je na pruzi Pragersko - Kotoriba samo 1 par putničkih vlakova, dok je na pruzi Čakovec - Kotoriba sve vlakove vozila Glavna direkcija Zagreb. Otkako je prijevoz rudače usmjeren preko Zagreba - Koprivnice - Varaždina za Kotoribu, otpale su i prazne vožnje ljubljanskih strojeva iz Kotoribe za Pragersko. Da je Glavna direkcija Ljubljana preuzela ove pruge u postojećim okolnostima, morala bi u Čakovcu preuzimati bruto stiglo preko Varaždina s teritorija Glavne direkcije Zagreb i dalje ga otpremati svojim lokomotivama za

³³ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 14815/1948.

Kotoribu odnosno Mursko Središće. U ovu svrhu bi Glavna direkcija Ljubljana morala obnoviti ložioničku remizu u Čakovcu, u kojoj bi držala lokomotive za prijevoz vlakova od Čakovca do Kotoribe odnosno Murskog Središća, za što Glavna direkcija Zagreb nije imala potrebe, jer su njene lokomotive bile u remizi u Ložionici Varaždin.

Predaja pruge Zabok isključivo - Đurmanec nije provedena, jer se o tome još raspravljalo u Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske. Vezivanjem ove pruge ugljenokopom Golubovec, ona je trebala dobiti sasvim drugi značaj, jer je dovoz ugljena iz Golubovca gravitirao prema Zagrebu.³⁴

Generalni direktor Generalne direkcije željeznica u Beogradu ing. Dušan Dragičević suglasio se 30. lipnja 1948. s odlukom i prijedlogom zagrebačke Glavne direkcije da sjedište gazdinstva saobraćajnog sektora Ogulin bude u Srpskim Moravicama, pa je ono preuzelo poslove koji su bile određeni rajonskoj stanici Karlovac.³⁵

Po navedenoj naredbi ministra saobraćaja 412/1948, 1. srpnja 1948. dotadašnja gazdinstva 11 rajonskih stanica pretvorena su u 4 rajonska saobraćajna gazdinstva, pa se teritorijalna nadležnost novih gazdinstava podudarala s nadležnošću saobraćajnih sektora. Suglasno rješenju generalnog direktora 15946/1948. zagrebačka Glavna direkcija donijela je odluku da se 1. srpnja 1948. osnuju.³⁶

1. Rajonsko saobraćajno gazdinstvo Zagreb Istočni kolodvor, koje je obuhvaćalo teritorij saobraćajnog sektora Zagreb, tj. dotadašnje rajonske stanice Zagreb Zapadni kolodvor, Varaždin, Banja Luka, Zagreb Glavni kolodvor i Zagreb Istočni kolodvor, osim stanica Špišić Bukovica, Vukosavljevica, Pitomača, Kloštar, Đurđevac, Virje, Novigrad, Bregi, Poljana, Kukunjevac, Lipik, Pakrac, Sirač, Daruvar, Bastaji, Miokovićevo, Pivnica i Končanica, koje se izdvajaju i uključuju u novo saobraćajno gazdinstvo Osijek. Stanice Hrvatski Leskovac, Horvati, Zdenčina, Jastrebarsko i Draganići izdvajaju se iz rajonske stanice Karlovac, stanica Novska iz stanice Slavonski Brod i uključuju u ovo novo gazdinstvo.

2. Rajonsko saobraćajno gazdinstvo Vinkovci, koje je obuhvaćalo teritorij saobraćajnog sektora Vinkovci i dotadašnje rajonske stanice Vinkovci i Slavonski Brod osim stanice Novska, koja se izdvaja i uključuje u novo rajonsko saobraćajno gazdinstvo Zagreb Istočni kolodvor.

3. Rajonsko saobraćajno gazdinstvo Osijek, koje je obuhvaćalo teritorij saobraćajnog sektora Osijek, tj. stanice Osijek i navedene stanice ad 1, koje se izdvajaju iz dotadašnje rajonske stanice Zagreb Istočni kolodvor.

4. Rajonsko saobraćajno gazdinstvo Srpske Moravice koje je obuhvaćalo teritorij saobraćajnog sektora Ogulin, tj. stanice dotadašnjih rajonskih stanica Rijeka, Split i Karlovac, osim stanica Hrvatski Leskovac, Horvati, Zdenčina, Jastrebarsko i Draganići, koje se izdvajaju i uključuju u novo saobraćajno gazdinstvo Zagreb Istočni kolodvor.

³⁴ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 13954/1948.

³⁵ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 16209/1948.

³⁶ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 15788/1948.

Dotadašnje rajonske stanice zaključile su svoje poslovanje s 30. lipnjem 1948. Ministar saobraćaja Todor Vujasinović potpisao je 3. srpnja 1948. Rješenje 7895/1948. o dopuni rješenja o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva saobraćaja. Navedeno rješenje MS 16040/1947. od 6. listopada 1947. dopunjuje se tako, da se ustroju Ministarstva dodaje Uprava zdravstvene službe za saobraćajno osoblje.

Na temelju navedenog, pri glavnim direkcijama eksploatacije osnivaju se uprave zdravstvenih službi za saobraćajno osoblje, s time da su ove uprave obuhvatile službenike svih ustanova, poduzeća i drugih organizacijskih jedinica resora Ministarstva saobraćaja, koje su se nalazile na odnosnim područjima. Dotadašnji sanitetski odsjeci pri sekretarijatu glavnih direkcija eksploatacije željeznica se ukidaju.³⁷

Dana 21. srpnja 1948. ministar saobraćaja donio je Rješenje o izmjeni i dopuni Rješenja o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva saobraćaja, Generalne direkcije i glavnih direkcija.³⁸ Rješenje o unutrašnjem uređenju i poslovanju Generalne i glavnih direkcija MS 12937 od 29. svibnja 1947. dopunjuje se utoliko, što se pri sekretarijatima Generalne direkcije, glavnih direkcija eksploatacije željeznica i Glavne direkcije željezničkih radionica osnivaju kao posebni odsjeci: Referentstvo za fiskulturu i kulturno-prosvjetni rad, sa zadaćom da se brine o suradnji između Generalne odnosno glavne direkcije i željezničkih kulturno-prosvjetnih i fiskulturnih društava u cilju poboljšanja i unapređivanja njihovog rada i pružanja potrebne pomoći.

Ministar saobraćaja FNRJ donio je 8. listopada 1948. Rješenje o određivanju ranga jedinica Jugoslavenskih državnih željeznica. Ložionice I. ranga bile su: Beograd, Vinkovci, Zagreb, Zemun, Ljubljana, Sarajevo; ložionice II. ranga: Zenica Nova, Zrenjanin, Karlovac, Lajkovac, Maribor, Mostar, Novi Sad, Rijeka, Skopje, Slavonski Brod, Subotica, Crveni Krst; ložionice III. ranga: Banja Luka, Bjelovar, Brčko Novo (obrotna), Vršac (obrotna), Gračac (obrotna), Divača, Doboj, Drvar, Đorče Petrov, Zaječar, Zenica, Jesenice, Kikinda (obrotna), Konjic, Kraljevo, Kruševac, Ogulin (obrotna), Osijek, Požarevac (obrotna), Sombor, Split, Srpske Moravice (obrotna), Titovo Užice, Čuprija; ložionice IV. ranga bile su neobuhvaćene obrtne ložionice III. ranga s dodijeljenim ili bez dodijeljenih lokomotiva.³⁹

U vezi s poslovnim redom Sekcije za izradu i popravak željeznih pružnih postrojenja i inventara, Generalna direkcija u Beogradu odobrila je 9. listopada 1948. podjelu pruga zagrebačke Glavne direkcije na 5 rajona nadzornika mostova, i to:⁴⁰

I. rajon: Karlovac isključivo - Rijeka, Pećine - Sušak - Rijeka, Škrljevo - Bakar, Ogulin - Split, Split - Sinj, Perković - Šibenik, Radjenovići isključivo - Knin.

II. rajon: Novska isključivo, Sisak - Zagreb Glavni kolodvor isključivo, Zagreb Glavni kolodvor - Karlovac uključivo, Zagreb zap. - Rasputnica, Zagreb - Samobor, Pionirske pruge, Sisak Predgrađe isključivo - Karlovac isključivo, Sunja - Bihać - Rađenović uključivo, Bosanski Novi - Banja Luka, Brežičani - Ljubija.

³⁷ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 16840/1948.

³⁸ HR-HAD-1576. Spis ur. br. 18616/1948. i *Službeni glasnik* 13(1948).

³⁹ *Službeni glasnik*. 18(1948).

⁴⁰ HR-HDA-1576. Spis pov. ur. br. 1397/1948.

III. rajon: Zagreb Glavni kolodvor uključivo - Zaprešić uključivo, Zaprešić - Čakovec, Macinec - Kotoriba državna granica, Čakovec - Donja Lendava, Varaždin - Golubovec, Zabok - Gornja Stubica, Zabok - Đurmanec, Zagreb - Botovo - državna granica, Koprivnica - Varaždin, Kloštar - Križevci, Bjelovar - Garešnica, Pavlovac - Dražice - Grubišno Polje - Bastaji.

IV. rajon: Osijek isključivo - Koprivnica, Dugo Selo isključivo - Banova Jaruga uključivo, Banova Jaruga - Pčelić, Virovitica - državna granica, Bastaji - Končanica, Nova Kapela Batrina - Našice, Pleternica - Velika, Strizivojna Vrpolje - Osijek.

V. rajon: Vinkovci uključivo - Banova Jaruga isključivo, Slavonski Brod - Bosanski Brod, Vinkovci - Dalj - Erdut, Vinkovci - Gaboš - Osijek, Dalj - Osijek g.k. uključivo, Osijek - B. Manastir - državna granica, Osijek - Dravska obala, Batina Skela - Baranjsko Petrovo Selo, Vinkovci - Županja, Vinkovci - Banovići, Bosanska Poljana - Tuzla, Vinkovci - Borovo.

Istim spisom Generalne direkcije odobreno je postavljanje nadzornika tunela za čitavo područje zagrebačke Glavne direkcije, sa sjedištem do daljnjega na stanici Plase Crikvenica.

Po odobrenju ministra saobraćaja FNRJ 14190/48. od 10. studenoga 1948. poništeno je Naređenje MS 412/48. od 18. lipnja 1948. u pogledu organizacije gazdinstava saobraćajno-transportne službe, a izdano je Naređenje o organiziranju saobraćajnog sektora kao gazdinstva.⁴¹ Osnovne jedinice saobraćajno-transportne službe koje su poslovale po principu privrednog računa, tj. osnovne jedinice sa samostalnim djelovanjem bila su gazdinstva u smislu čl. 6 Uredbe o organizaciji i poslovanju JDŽ i nosile su naziv saobraćajni sektori. Navedeni sektori su pored dotadašnjih dužnosti - provođenja neposredne organizacije i operativnog rukovođenja saobraćajno-transportnom službom, preuzeli i dužnosti dotadašnjih gazdinstava, tj. obavljali su planske, računovodstvene, materijalne i personalne poslove. Na čelu Saobraćajnog sektora bio je šef kao rukovodilac s pravom naređivanja, koji je za poslove eksploatacije imao pomoćnika, za računovodstvene poslove glavnog računovođu, a za personalne poslove personalnog referenta. Organizacijska struktura Saobraćajnog sektora bila je sljedeća:

- Operativni poslovi (pomoćnik šefa sektora - neposredni rukovodilac, glavni disponenti, stariji saobraćajni disponenti, stariji transportni disponenti, analizatori, isljednici, saobraćajni disponenti, transportni disponenti, evidentičari, telegrafisti, stariji mašinski disponent, mašinski disponent)
- Planski poslovi (planeri i normirci)
- Računovodstvo (glavni računovođa - neposredni rukovodilac, Knjigovodstvo, Blagajna, Obračun, Ekonomat)
- Personalni referent (administracija personalnog referenta)
- Opći poslovi (Sekretarijat, referent za evidenciju i statistiku).

Formiranje saobraćajnih sektora trebalo je obaviti do 1. prosinca 1948.

⁴¹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 28753/1948. i *Službeni glasnik* 1(1949).

Godina 1949.

Rješenjem o izmjeni i dopuni Rješenja o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva željeznica (MS 16040/47)⁴² od 20. siječnja 1949, u svakom poduzeću odnosno gazdinstvu osnovana je Stručna komisija za unapređenje proizvodnje, a u Glavnoj direkciji građenja, Glavnoj direkciji željezničkih radionica, glavnim direkcijama eksploatacije željeznica, osnovan je Biro za unapređenje proizvodnje. Stručna komisija za unapređenje proizvodnje bila je sastavljena od najboljih stručnih radnika, naročito udarnika i novatora, tj. onih ljudi koji su svojim radom pridonosili unapređenju proizvodnje. U većim poduzećima mogle su se osnovati potkomisije za određene vrste poslova. Komisijom je rukovodio direktor poduzeća odnosno šef gazdinstva, a potkomisijom njen predsjednik. Glavna zadaća komisije odnosno potkomisije bila je mobiliziranje cjelokupnog radničkog, tehničkog i administrativnog osoblja, od majstora do glavnog inženjera ili od transportnog radnika do najvišeg rukovodioca, a sve u cilju poboljšanja proizvodnje i rada. Komisije odnosno potkomisije razrađivale su i produbljivale problematiku pojedinih baza produkcije i rada i na taj su način povećavale produktivnost i kvalitetu rada poduzeća odnosno gazdinstva. One su također bile prvi neposredni forum za ocjenu racionalizacijskih i novatorskih prijedloga u svome djelokrugu.

Biro za unapređenje proizvodnje pri glavnim direkcijama imao je zadaće: pratiti i brižljivo proučavati problematiku proizvodnje i ostale djelatnosti na teritoriju direkcije uz pomoć komisija i potkomisija po poduzećima i pogonima, proučavati i primjenjivati potrebne mjere u cilju poboljšanja kvalitete proizvodnje, proučavati i davati konačno stručno mišljenje u pogledu investicije, voditi evidenciju racionalizacijskih i novatorskih prijedloga i brinuti se o njihovoj realizaciji u svim svojim jedinicama, pomagati racionalizatorima i novatorima u cilju najbržeg rješavanja i eventualnih ekspertiza njihovih prijedloga, održavao je tijesnu vezu i surađivao s biroima ostalih direkcija i Biroom Ministarstva željeznica, proučavao je i predlagao uvođenje novih tehnoloških procesa i novih metoda rada, surađivao na izradi propisa pojedinih službi. Za realizaciju navedenih zadaća Biro pri direkciji organizacijski se dijelio na sljedeće sektore:

- Sektor studija i istraživanja
- Sektor propisa i kontrole kvaliteta
- Sektor pronalazaštva i tehničkog unapređenja.

Biro pri glavnim direkcijama u svom se radu oslanjao i savjetovao sa stručnim komisijama za unapređenje proizvodnje o kojima je vodio kartoteku. Na čelu biroa bio je šef, a na čelu sektora referenti.

Izgradnja stambenih prostorija u 1949. predviđena je kao prioritarna zadaća treće godine Petogodišnjeg plana. Da bi se ova zadaća u potpunosti obavila, ministar željeznica je 22. siječnja 1949. naredio (M.Ž. 2729/49) da sve glavne direkcije eksploatacije željeznica (pa tako i zagrebačka), u okviru Odjeljenja za održavanje pruge, organiziraju Grupu za izgradnju stambenih objekata. Grupa se sastojala od referenta grupe, jednog planera i potrebnog broja građevinskih poslovođa ili nadzornika. Glavna direkcija radionica trebala je organizirati Grupu za izradu stambenih objekata pri samoj direkciji pod neposrednim rukovodstvom glavnog direktora, s istim zada-

⁴² *Službeni glasnik*. 3(1949).

ćama kao i glavne direkcije za eksploataciju. U okviru Odjeljenja za održavanje pruge pri Ministarstvu željeznica trebalo je organizirati Grupu za izradu stambenih objekata koja bi neposredno rukovodila izgradnjom stanova za Ministarstvo i koja je trebala biti naredbeni organ grupama po direkcijama. Grupa pri Ministarstvu trebala je voditi evidenciju izvršenja radova po direkcijama i mjesečni pregled radova po direkcijama te davati desetodnevni i mjesečni pregled radova po direkcijama i ukupno.⁴³

Sektor eksploatacije Ministarstva željeznica u Beogradu zatražio je 26. siječnja 1949. od zagrebačke Glavne direkcije dostavu popisa postojećih dezinfekcijskih stanica za teretna kola na svome području. Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb navela je 5. veljače 1949. u svome odgovoru sljedeće stanice za dezinfekciju teretnih kola: Banja Luka Predgrađe, Ogulin, Sisak i Vinkovci.⁴⁴

Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb u svom dopisu br. 2504/1949. zamolila je Generalnu direkciju željeznica u Beogradu da se naziv Sekcije za izradu i opravku pružnih postrojenja i inventara - Zagreb zap. kolodvor (bivša Mosna radionica u Zagrebu) promijeni u novi naziv: XII. Sekcija za pružna postrojenja Zagreb - zap. kolodvor. Razlog je bio u suviše dugom i nepraktičnom nazivu. Generalni direktor Generalne direkcije željeznica u Beogradu ing. Dušan Dragičević odobrio je navedenu promjenu naziva svojim aktom M.Ž. broj 4948/1949. od 25. veljače 1949.⁴⁵

Na kraju treba napomenuti da je prema novoj organizaciji Jugoslavenskih državnih željeznica sredinom travnja 1949. ukinuta Generalna direkcija željeznica, a dotadašnje glavne direkcije eksploatacije željeznica rasformirane su u 15 direkcija. Na području dotadašnje GDEŽ Zagreb formirane su: direkcije eksploatacije željeznica Zagreb, Karlovac i Vinkovci; na području GDEŽ Beograd: direkcije Beograd, Niš, Čačak, Novi Sad i Zrenjanin; na području GDEŽ Sarajevo: direkcije Sarajevo, Mostar i Jajce; na području GDEŽ Skopje: direkcije Skopje i Priština i na području GDEŽ Ljubljana: direkcije Ljubljana i Šentpeter na Krasu. Navedene direkcije su po svom opsegu, važnosti i organizaciji podijeljene na direkcije I., II. i III. tipa, pri čemu su direkcije Zagreb i Vinkovci bile I. tipa, a direkcija Karlovac III. tipa. Po toj novoj organizaciji postojali su Ministarstvo željeznica FNRJ (1948-1951) i direkcije eksploatacije željeznica.⁴⁶

Rukovodstvo Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb

U cilju provođenja nove organizacije Ministarstva saobraćaja i područnih mu ustanova i poduzeća, Ministarstvo saobraćaja FNRJ u Beogradu izdalo je 27. veljače 1947. rješenje o postavljanju za vršitelje dužnosti sljedeće rukovodioce:⁴⁷

Glavna direkcija eksploatacije željeznica Zagreb:

⁴³ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 2160/1949, u predmetu ur. br. 2988/1949. Također vidi i *Službeni glasnik*. 3(1949).

⁴⁴ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 2673/1949.

⁴⁵ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 4956/1949.

⁴⁶ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 7091/1949, spis ur. br. 6956/1952. i spis ur. br. 8048/1949, u predmetu ur. br. 7761/1951. Funkcija Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb prestala je 16. travnja 1949, a počela je funkcija Direkcije Zagreb, Vinkovci i Karlovac.

⁴⁷ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 10402/1947.

1. za glavnog direktora ing. Filip Knežević, bivši upravnik Željezničke uprave Zagreb
2. za zamjenika glavnog direktora o kadrovima Ivan Jauk, dotadašnji načelnik Personalnog odjeljenja
3. za direktora planiranja ing. Slavko Čvorišćec, dotadašnji inženjer Planskog odjeljenja Željezničke uprave Zagreb
4. za direktora eksploatacije Marko Ferić, dotadašnji inspektor Kontrolnog odjeljenja Ministarstva saobraćaja
5. za komercijalnog direktora Vladimir Matić, dotadašnji službenik Računskog odsjeka Željezničke uprave Zagreb.

Generalni direktor Generalne direkcije željeznica u Beogradu riješio je 3. lipnja 1947. da se u zagrebačkoj Glavnoj direkciji postave sljedeći službenici za rukovodioce.⁴⁸

I. Sektor eksploatacije

Operativni poslovi: Stjepan Seferagić, glavni dispečer
Tehničko-organizaciona služba: ing. Stjepan Vilović, načelnik
Saobraćajno-transportna služba: Franjo Buban, načelnik
Služba putničkog saobraćaja: Viktor Mramor, šef Službe
Tehničko-kolska služba: ing. Josip Gruden, načelnik
Služba vuče: ing. Krešimir Unukić, načelnik
Služba za održavanje pruge: Nikola Kompanjecev, načelnik
Služba građenja: ing. Evgen Dj. Erlich, načelnik
Služba veze i sigurnosnih postrojenja: Adolf Husu, načelnik

II. Sektor planiranja

Plan eksploatacije: ing. Ritig Dragan, šef
Plan investicija: ing. Feliks Mautner, šef
Plan cijena: dr. Vjekoslav Tomašić, šef
Plan kadrova: Aleksandar Uščumlić, šef
Financijski plan: Đuro Pantelić, šef
Plan materijala i sredstava: Rudolf Jović, šef
Plan evidencije i statistike: Josip Pariža, šef

III. Komercijalni sektor

Reviziono-računovodstvena služba: Edo Ivelić, šef
Služba knjigovodstva: Pio Luteroti, šef
Služba snabdijevanja: Simo Ercegovac, šef
Komercijalna služba: Gojko Tomić, šef

IV. Kadrovski sektor

Administrativno-pravni odsjek: Anka Dragnić, šef
Kadrovski odsjek: Nikola Vujinović, šef
Odsjek za školstvo: Zvonko Zdešić, šef

V. Sekretarijat

Drago Šnajder, sekretar
Opći odsjek: Ljudevit Pasariček, šef
Pravni odsjek: Franjo Štamberger, šef.

⁴⁸ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 17408/1947, u predmetu ur. br. 23741/1947.

Ministar saobraćaja FNRJ Todor Vujasinović donio je 22. kolovoza 1947. Rješenje o premještanju i postavljanju Josipa J. Kozjaka, čin. V. p.gr. Kontrolnog odjeljenja Ministarstva za v.d. glavnog direktora eksploatacije željeznica Zagreb.⁴⁹ Dana 23. kolovoza 1947. Josip Kozjak preuzeo je dužnost direktora Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb. Odlazeći s funkcije, dotadašnji glavni direktor ing. Knežević obratio se 25. kolovoza 1947. svim službenim jedinicama:⁵⁰ „Odlukom Ministra saobraćaja premješten sam na novu dužnost. Na svom odlasku pozdravljam sve radnike i namještenike na području Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb. Uvjerenja sam, da će naši željezničari časno izvršiti sve zadatke, koje pred nas postavlja petogodišnji plan i time doprinijeti svoj udio u općem razvitku naše zemlje. Izvršili smo mnoge zadatke, stekli smo iskustva, pak će nam biti lakše u budućnosti izvršiti sve ono što se bude pred nas postavilo.”

Istovremeno se Josip Kozjak obratio sljedećim riječima: „Odlukom Ministra saobraćaja postavljen sam za Glavnog direktora Glavne direkcije eksploatacije željeznica Zagreb. Danom 23. kolovoza o.g. preuzeo sam dužnost od dosadašnjega Glavnog direktora Ing. Knežević Filipa. Pozivam sve radnike i namještenike područne mi Glavne direkcije na točno izvršavanje svih postavljenih zadataka.”

Ministar saobraćaja FNRJ Todor Vujasinović donio je 1. rujna 1947. Rješenje kojim je postavio ing. Filipa Kneževića, dotadašnjeg v.d. glavnog direktora eksploatacije željeznica Zagreb za pomoćnika ministra saobraćaja FNRJ.⁵¹

Glavni direktor zagrebačke Glavne direkcije Josip Kozjak riješio je 30. rujna 1947. da se za rukovodioce postave sljedeći službenici:⁵²

I. Sektor eksploatacije i proizvodnje

1. Ivan Glazer, šef Grupe za izradu mjesečnog transportnog plana
2. Miroslav Jazbec, šef Grupe za red vožnje
3. Vatroslav Šimanović, šef Grupe za organizaciju reda stanica, norme rada i racionalizaciju
4. Maks Starešinić, šef Grupe za osiguranje stanica materijalom i inventarom
5. Ing. Oto Milčić, šef Grupe za postrojenja, uređaje i njihovo iskorištavanje
6. Josip Flego, šef Grupe za pregled kola
7. Ruđero Bošković, šef Grupe za materijal
8. Eugen Fremont, šef Grupe za ložionička postrojenja, uređaje i njihovo iskorištavanje
9. Ing. Viktor Monetti, šef Grupe za održavanje lokomotiva
10. Ing. Eduard Belec, šef Grupe za materijal i ekonomiju vuče
11. Ing. Franjo Peršić, šef Grupe za prugu i pružna postrojenja
12. Ing. Marijan Ručević, šef Grupe za vještačke objekte
13. Hrvoje Švob, šef Grupe za zgrade
14. Antun Šmuc, šef Grupe za osiguranje materijala
15. Ing. Zaharije Borispoljac, šef Grupe za izvođenje radova
16. Dragan Cerovac, šef Grupe za sigurnosna postrojenja

⁴⁹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 21489/1947.

⁵⁰ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 20981/1947.

⁵¹ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 21748/1947.

⁵² HR-HDA-1576. Spis ur. br. 23741/1947.

17. Franjo Faist, šef Grupe za telefonsko-telegrafska postrojenja
18. Stjepan Mužinić, šef Grupe za osiguranje materijala i sredstava

Sekretarijat

19. Dr. Robert Zalokar, šef Odsjeka za plaće i zarade
20. Dr. Marijan Derkos, šef Sanitetskog odsjeka
21. Ing. Ivan Salaj, šef Poljoprivrednog odsjeka
22. Ante Fabrio, šef Računovodstva.

Rješenjem GD 20210/48. od 14. kolovoza 1948. došlo je do stanovitih promjena odnosno reorganizacije saobraćajno-transportne službe pri glavnim direkcijama eksploatacije željeznica. Da bi jedinice bile upoznate s tom reorganizacijom unutar Sektora eksploatacije, kao i s ostalim promjenama što su uslijedile tokom 1948, glavni direktor Josip Kozjak objavio je 30. kolovoza 1948. Okružnicu br. 71. Od 1. rujna 1948. vrijedile su i nove signature i to:⁵³

Oznaka sektora	Naziv sektora, službe i rukovodioca	Prezime i ime rukovodioca
	GLAVNI DIREKTOR	Josip Kozjak
I.	SEKTOR EKSPLOATACIJE - direktor	Celestin Pančić
I-1	Saobraćajno-transportno odjeljenje - načelnik	Bogdan Dimić
	pomoćnik načelnika	Gojko Tomić
I-1-a	Dispečerska grupa - glavni dispečer	Stjepan Seferagić
I-1-b	Grupa za izradu mjesečnog plana - šef	Ivan Glazer
I-1-c	Grupa za red vožnje - šef	Miroslav Jazbec
I-1-d	Grupa za organizaciju rada stanica, norme i racionalizaciju - šef	Šimunović zamjenik Coffou Arigo
I-1-e	Transportna grupa - šef	Matej Jugović
I-1-f	Tarifska grupa - šef	Josip Konrad
I-1-g	Reklamaciona-potražna grupa - šef	Andrija Prajdić
I-1-h	Grupa za obezbeđenje stanica materijalom i inventarom - šef	Maks Starešinić
I-2	Mašinsko odjeljenje - načelnik	ing. Krešimir Unukić
I-2-a	Grupa za ložionička postrojenja, vodostanice, uređaje i njihovo iskorištavanje -šef	Eugen Fremont
I-2-b	Grupa za održ. lokomotiva (operativna grupa) - šef	ing. Viktor Monetti
I-2-c	Grupa za ekonomiju vuče i racionalizaciju - šef	ing. Eduard Belec
I-2-d	Elektrotehnička služba - šef	ing. Juraj Miličić
I-2-e	Grupa za osiguranje materijala - šef	Ruđer Bošković
I-3	Građevinsko odjeljenje - načelnik	Nikola Kompanejev
I-3-a	Operativna grupa - šef	ing. Ljubo Gospodnetić
I-3-b	Grupa za održavanje - šef	ing. Frane Peršić
I-3-c	Grupa za građenje - šef	ing. Dragutin Stručić
I-3-d	Grupa za poljoprivredne poslove - šef	ing. Frane Salaj

⁵³ HR-HDA-1576. Spis ur. br. 19532/1948, u predmetu ur. br. 21742/1948.

I-3-e	Grupa za eksproprijaciju - šef	ing. Igor Canić
I-3-f	Grupa za osiguranje materijala - šef	Antun Šmuc
I-4	Odjeljenje za veze i signalno-sigurnosna postrojenja - načelnik	Adolf Husu
I-4-a	Operativna grupa - šef	Dragutin Kolarić
I-4-b	Grupa za s.s. postrojenja - šef	Dragutin Cerovac
I-4-c	Grupa za t.t. postrojenja - šef	Franjo Faist
I-4-d	Grupa za osiguranje materijala - šef	Jeron. Lončarić
I-5	Tehničko kolsko odjeljenje - načelnik	ing. Stjepan Vilović
I-5-a	Grupa za postrojenja i instalacije (tehničko-organizaciona grupa) - šef	ing. Oto Milčić
I-5-b	Grupa za održavanje i opravke kola - šef	dr. Ladenhauser
I-5-c	Grupa za pregled kola (inventar) - šef	Franjo Poljanac
I-5-d	Grupa za osiguranje materijala	(nije navedeno - op.a.)
I-6	Služba putničkog saobraćaja - šef	Viktor Mramor
I-7	Grupa za auto-saobraćaj - starješina ⁵⁴	Josip Sajko
II	PLANSKI SEKTOR - direktor	ing. Ivan Sertić
II-1	Plan eksploatacije - šef Odsjeka	ing. Dragutin Rittig
II-2	Plan investicija - šef Odsjeka	ing. Feliks Mautner
II-3	Plan cijena - šef Odsjeka	dr. Vjekoslav Tomašić
II-4	Plan kadrova - šef Odsjeka	Slavoljub Zdunić
II-5	Financijski plan - šef Odsjeka	Đuro Pantelić
II-6	Plan materijala - šef Odsjeka	Ivan Peić
II-7	Evidencija plana i statistike - šef Odsjeka	Josip Pariža
III	KOMERCIJALNI SEKTOR - direktor	Vladimir Matić
III-1	Reviziono-računovodstvena služba - šef	Pio Lutteroti
III-2	Služba knjigovodstva - šef	Ljubica Esapović
III-3	Služba snabdijevanja	Simo Ercegovac
IV	KADROVSKI SEKTOR - zamjenik glavnog direktora po kadrovskim poslovima	Ivan Jauk
IV-1/T	Tajnik zamjenika glavnog direktora	Antun Živolić
IV-1	Kadrovski odsjek - šef	Ivan Vuković
IV-1-a	Kadrovik za saobraćajno transportnu službu	Aleksa Španović
IV-1-b	Kadrovik za mašinsku službu	Zvonko Zdešić
IV-1-c	Kadrovik za službu održavanja pruge i veze	Mile Kovačević
IV-1-d	Kadrovik za sve ostale kadrove	Milan Tatalović
IV-1-e	Kadrovik za evidenciju	Franjo Krizman
IV-1-f	Kadrovik za žalbe, molbe, pohvale i nagrade	Petar Kišan
IV-1-g	Kadrovik za radnu snagu	Mirko Šimičić
IV-1-h	Kadrovik za službu radničkog snabdijevanja	(nije navedeno - op.a.)
IV-2	Odsjek za stručne izgradnje kadrova -šef	Ivan Ražić
IV-2-a	Referent za škole	Slavko Radica
IV-2-b	Referent za kurseve	Miloš Jovetić

⁵⁴ Prvotni naziv bio je Željeznički auto-promet.

IV-2-c	Referent za materijalno osiguranje	Mev. Mehmedović
IV-3	Administrativno-pravni odsjek	Rudolf Čop
IV-3-a	Referent za plaće i zarade	Josip Leš
IV-3-b	Referent za radne odnose	Vjekoslav Samaržija
IV-3-c	Referent za administraciju	Silvester Markuš
V	SEKRETARIJAT - sekretar	Anka Dragnić
V-1	Opći odsjek - šef	Lujo Pasariček
V-1-a	Referent za opće administrativne poslove	Ivo Jovičić
V-1-b	Starješina glavne arhive, nadstojnik zgrade	Dane Knežević
	Biro za umnožavanje	
V-1-c	Biro za karte	Ivo Jovičić (Dragutin Vragović)
V-1-d	Stanovi	Mirko Žagar
V-1-e	Vatrogastvo	Stjepan Zovko
V-1-f	Penzije	Olga Švarc
V-2	Disciplinski sud - predsjednik	Ivan Marković
V-3	Računovodstvo - šef ⁵⁵	Ante Fabio
V-3-a	Mjesno stovarište materijala	Josip Eppert
VI	PRAVNA SLUŽBA - šef ⁵⁶	dr. Franjo Štamberger
VII	ODJELJENJE SLUŽBI RADNIČKOG SNABDIJEVANJA - šef ⁵⁷	Josip Ivelja
	UPRAVA ZDRAVSTVENE SLUŽBE, Grgurova 3	
I.	Upravno-administrativni odsjek - šef	Ivan Solomun
II.	Odsjek za medicinsku pomoć - šef	dr. Mar. Derkos
III.	Sanitarno-higijenski odsjek - šef	dr. Milan Forenbaher
IV.	Računsko-knjigovodstveni odsjek - šef	Ivan Duić
	Komisija za kontrolu i izvršenje plana P.C.K. - sekretar	dr. Jure Cindrić
	Komisija za takmičenje - predsjednik	Valentin Cirković
	Komisija za racionalizatorstvo, novotarstvo i udarništvo - predsjednik	Valent Ivčić

Izvori

HR-HDA-1576. Direkcija željeznica Zagreb Jugoslavenskih državnih željeznica - Zagreb (1945-1990)

⁵⁵ Prvotni naziv je bio Glavno računovodstvo.

⁵⁶ Prvotno je pisalo VI. Odjeljenje radničkog snabdijevanja.

⁵⁷ Prvotno je pisalo VII. Pravna služba.

Literatura

Lajnert, S. Ustroj Željezničke uprave Zagreb (1945-1947). *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 49(2006), str. 139-152.

Službeni glasnik Ministarstva saobraćaja FNRJ (Beograd). 4(1947), 10(1947), 13(1947), 13(1948), 18(1948), 1(1949), 3(1949).

Službeni list Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Beograd). 35(1947), 3(1953).

Summary

THE ORGANIZATION OF THE MAIN REGIONAL BOARD FOR EXPLOITATION OF RAILWAYS /SITUATED IN ZAGREB/ (1947-1949)

According to the Government's decree of Federal People's Republic of Yugoslavia dated April 22nd, 1947, the Yugoslavian state railways were a trust of railway companies and railway holdings, together with their main regional boards. The state railways were comprised of: General regional board with its head office in Belgrade (it ran the trust of Yugoslavian state railways), Main regional board for exploitation of railways (Zagreb, Belgrade, Ljubljana, Sarajevo, and Skopje), Main regional board of railway workshops and Main regional board for building railways with its headquarters in Belgrade, together with railway companies and holdings. This paper chronologically demonstrates the changes in the organisation of the Main regional board for exploitation of railways (whose head office was in Zagreb) from 1947 to 1949. The main feature of these changes was that the basic railway units (stations, repair sheds, sections and workshops) became independent economic subjects (holdings) i.e. they had the status of legal entities. The Federal ministry of traffic had jurisdiction over the railways (1945-1948) and it later went to the Ministry of railways, both situated in Belgrade. Finally, an individual chapter describes in detail the top managers of the main regional board for exploitation of railways (in Zagreb). In accordance with the new organisational scheme of the Yugoslavian state railways, General regional board was abolished and the previous five regional boards for exploitation of railways were disbanded into fifteen boards for exploitation of railways. In the territory of the previous Main regional board for Zagreb three new boards for the exploitation of railways were formed: in Zagreb, Karlovac and Vinkovci.

Keywords: *Organisation, Main regional board for exploitation of railways (situated in Zagreb), Yugoslavian state railways, Ministry of traffic, Ministry of railways, railway companies and holdings*

Translated by Marijan Bosnar